

Історія політичних репресій проти українців

Політичні репресії, що охопили українські землі у XX столітті, стали однією з найтрагічніших сторінок нашої національної історії. Вони торкнулися мільйонів людей і залишили глибокі рани в пам'яті народу, культурі та суспільному житті.

За даними істориків, з 1927 по 1990 рік в Україні було заарештовано понад мільйон осіб. Більше половини з них — українці. Щонайменше 140 тисяч людей були розстріляні без суду і слідства. Найбільший масштаб репресії набули у період так званого «Великого терору» 1937–1938 років, коли жертвами стали понад 260 тисяч українців. Лише в одну ніч 19 травня 1938 року в Києві органи НКВС стратили 563 особи.

Репресії не мали соціального чи вікового обмеження: вони зачіпали селян, робітників, учителів, науковців, митців, духовенство. У 1930–1933 роках із 184 репресованих науковців не менш ніж 170 були істориками. Цілеспрямовано знищувалися еліта нації та ті, хто мислив вільно.

Одним із символів масових убивств і прихованого терору є Биківнянський ліс під Києвом. Тут, у спільних могилах, поховано близько 100 тисяч жертв репресій. Імена понад 14 тисяч осіб вдалося встановити. Аналогічні місця пам'яті є в Харкові, Одесі, Вінниці, Соловках, Магадані та інших регіонах колишнього СРСР.

Окрім розстрілів і тюрем, радянська влада застосовувала масові депортації. Протягом 1944–1951 років близько 700 тисяч українців були примусово переселені з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя. Лише під час операції «Захід» у 1947 році понад 76 тисяч осіб вивезли до Сибіру, де вони працювали в нелюдських умовах. Остання хвиля примусового переселення у 1951 році охопила понад 18 тисяч осіб. Усього за 1944–1953 роки було репресовано понад пів мільйона мешканців Західної України.

Нові хвилі репресій накотились на Україну вже в післясталінські роки. У 1965–1966 роках розпочалася «чистка шістдесятників» — арештовано майже 200 осіб. У 1972–1973 роках КДБ провело операцію «Блок», яка спричинила хвилю затримань серед інтелігенції та дисидентів — було арештовано 193 активісти. Багато діячів змушені були емігрувати, інші — перейти в підпілля. Самвидав, як альтернатива офіційній цензурованій пресі, піддавався жорстким переслідуванням.

Окремо варто згадати репресії проти Української греко-католицької церкви: тисячі священнослужителів були ув'язнені, а храми — закриті або знищені. Із закладів освіти та діловодства поступово витіснялася українська мова. У школах впроваджувалась політика русифікації, а ідеологія «радянської людини» мала витіснити національну самосвідомість.

Страх, тиск, арешти та зникнення людей стали частиною повсякдення багатьох поколінь. Багато українців були змушені відмовитися від своїх коренів, щоб вижити. Родини втрачали своїх близьких — без права на прощання, поховання чи навіть знання про їхню долю.

Наслідком цих репресій стало нищення наукового, культурного, духовного потенціалу нації. Але попри все українці зберегли свою мову, культуру, віру. Боротьба за свободу тривала навіть у найтемніші часи. Пам'ять про жертв політичного терору стала основою національного відродження в часи здобуття незалежності.

У 1991 році Україна ухвалила Закон про реабілітацію жертв політичних репресій, а також розпочала роботу з увічнення пам'яті про них. У багатьох містах відкрито меморіали та пам'ятники. Найбільшим таким місцем є Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили».

Щороку в третю неділю травня в Україні відзначається День пам'яті жертв політичних репресій. У закладах освіти, музеях, бібліотеках проводяться просвітницькі заходи, покладання квітів, хвилини мовчання. Архіви й документи поступово відкриваються для громадськості й дослідників. Учні вивчають ці події як складову історичної правди, щоб подібне ніколи не повторилося.

Політичні репресії — це яскраве свідчення того, до чого призводить зневага до прав людини, придушення свободи слова та свавілля влади. Сьогодні, коли Україна знову бореться за свою свободу, наш обов'язок — пам'ятати про тих, хто віддав життя за національну гідність.

Пам'ятати про політичні репресії — означає захищати свободу сьогодні. Ми маємо знати правду про трагічне минуле, щоб будувати майбутнє, у якому ніхто не буде переслідуваний за свою мову, націю чи переконання.

Пам'ятаємо. Шануємо. Не забуваємо.